

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE

Els gironins d'Estat Català i les fugides de Macià

El coneixement del Pirineu que tenien alguns dels voluntaris gironins va ser determinant per a la preparació del complot de Prats de Molló

Per dues vegades la frontera gironina va veure com Francesc Macià s'exiliava: el 1917 i el 1923. La coneixença de vells empordanesos i el fervor que despertava el cabdill separatista van fer que més d'una desena de xicots de les comarques gironines l'acompanyessin en l'aventura politicomilitar d'Estat Català.

>> Macià amb l'advocat Torrens a punt d'anar-se'n de París, 1927.

JOAN ESCULIES > TEXT

Si els veïns de Llançà haguessin llegit Alexandre Dumas a mitjan d'aquell mes d'agost de 1917 bé podrien haver confós la figura que s'allunyava de la costa catalana en un bot de rem amb la d'Edmond Dantès camí de convertir-se en el comte de Montecristo. Però la realitat era més prosaica, i el cavaller que es feia a la mar ajudat per amics empordanesos escapolint-se del control duaner de la frontera franco-espanyola no era altre que Francesc Macià. Amb 57 anys i la seva pintoresca fugida, l'aleshores diputat a Corts sumava una aventura més a la seva aura

romàntica. En aquella ocasió, la vaga revolucionària tramada per ell juntament amb republicans, socialistes i catalanistes intransigents havia fallat, i no tenia més opció que enfilar l'exili per evitar la repressió.

Una vegada desembarcat a Cervera de la Marenda, ja a França, Macià s'hostatjà al Buffet-Hotel Terminus. El vell federal tarraconí Martí Inglès, agent de duanes, el proveí de roba. Pocs dies després, assabentat de la detenció d'un altre dels conspiradors, el seu amic republicà Marcel·lí Domingo, Macià va optar per retornar, el 14 de setembre, per la frontera de Portbou, on va deixar que la Guàrdia Civil el detingués. El fet no va tenir més conseqüències. Macià, però, no podia imaginar aleshores que pocs anys després marxaria al segon exili, aquest molt més llarg i transcendent.

El segon exili de Francesc Macià

En aquella segona ocasió, quan es produí el cop d'estat del capità general de Catalunya, Miguel Primo de Rivera, del 13 de setembre de 1923, Macià continuava com a diputat a Corts, però sobretot era el cap del moviment politicomilitar Estat Català (EC), iniciat l'any anterior. Aquesta vegada va creuar la frontera per terra un parell de dies després del cop,

L'agost de 1917 Macià va marxar a l'exili en un bot de rem des de Llançà

i va instal·lar-se a l'Hotel de France a Perpinyà. A partir d'aquí va iniciar la seva activitat paradiplomàtica per tal de convertir EC en una força armada capaç d'alliberar Catalunya i Espanya del dictador. Uns projectes fracassats en què l'acompanyaren un estol de joves, que ell anomenava «els nois», molts dels quals eren de les comarques gironines. Van seguir el cabdill, per exemple, dos figuerencs, Jaume «Met» Miravittles (1906-1988) i Martí Vilanova (1896-1930). Ambdós, juntament amb Salvador Dalí, havien fundat a la capital empordanesa el grup marxista Renovació Social en començar els anys vint. Vilanova passà mig any a la presó de Figueres per repartir propaganda macianista i, una vegada lliure, marxà a l'exili. En Met fou detingut per repartir fulls volants a Barcelona i empresonat uns dies a la Model, i el març de 1925, en saber que se'l condemnava a presó, també va creuar el Pirineu per unir-se a Macià. El músic Josep Fontbernat (1896-1977), nascut a Estanyol, va marxar a l'exili ja abans de començar la Dictadura per escapolir-se del servei militar, i després d'establir-se a Tolosa va unir-se a Macià, com també el seu germà Enric, electricista (?-1936). Josep Bordas de la Cuesta (1877-1943), nascut a Eivissa, i que era alcalde de Castelló d'Empúries, d'on era originària la seva família, en començar la Dictadura marxà a l'exili com a

integrant d'EC. També de Castelló era Jaume Compte (1897-1934), membre de l'organització de Macià, en aquest cas a l'interior de Catalunya. El juny de 1925 acabà empresonat arran del Complot del Garraf. Entre «els nois» també hi havia els tres germans empordanesos Josep, Lluís i Pere Morella, cercolaires als boscos de Sant Llorenç de Cerdans. I també el joier de la Costa Brava Lluís Pellicer i el figuerenc Joan Isern.

Aquesta colla de gironins va aportar el seu coneixement dels Pirineus orientals, que havien de travessar les dues columnes d'Estat Català per entrar a Catalunya i reunir-se a Olot en els posteriorment denominats «fets de Prats de Molló». Ambdues formacions sortien de la comarca nord-catalana del Vallès-oriental: una partia de Prats de Molló i havia d'entrar pel coll d'Ares, i una altra ho feia des de Sant Llorenç de Cerdans, comandada per Vilanova. L'operació era prevista per al 4 de novembre de 1926, però una delació va fer que la gendarmeria detingués Macià i «els nois» d'Estat Català, i el pas de la frontera pel Pirineu s'avortà. Bordas de la Cuesta, Josep Fontbernat, els germans Morella i Vilanova foren, com el cabdill, detinguts i jutjats a París, i Enric Fontbernat i Miravittles van ser processats i expulsats a Bèlgica.

Joan Esculies és doctor en història.

>> Els gironins presents al judici pels fets de Prats de Molló. D'esquerra a dreta (intercalats entre gendarmes). 1a fila: Josep Morella, Pere Morella, Arturo Rizzoli, Francesc Macià. 2a fila: Josep Rovira, Roc Boronat, Juli Figueres, Martí Vilanova. 3a fila: Ernest A. Dalmau, Ramon Fabregat, Ventura Gassol, Josep Esparch, Lluís Morella, Josep Bordas de la Cuesta, Artur Corominas. Foto del diari Excelsior, del 16 de gener de 1927.

>> L'estelada blava, bandera utilitzada per Estat Català, és la primera bandera de l'independentisme català modern.

El Pirineu gironí fou clau en la preparació del complot de Prats de Molló